

Efeški koncil promatran sa stano- višta dogme prvenstva vlasti rinskoga biskupa.

Dn Anto Marija Strgačić.

UVOD.

1. — U dobi poslije milanskoga edikta pak do šestoga vasseljenskoga sabora (680) primat se vlasti rinskoga biskpa sve jače i markantnije ispoljuje.¹ Tome su dale povoda i nove prilike, koje su nastale u crkvi otkad je crkva postala ravnopravna ostalim religijama u rinskome carstvu. Nove hereze, koje su ovome razdoblju dale pečat razdoblja, »koje se prozvalo razdoblje, što dogmatizuje«,² dale su i nehotice prigodu, da se pokaže i primat vlasti, što je ima rimski biskup.

2. — Bilo sveti oci,³ bilo svjetovni vladari,⁴ a pogotove sinode, kojima obiluje ovo razdoblje crkvene povijesti,⁵ sve više stavljaju naprijed primat vlasti rinskoga biskupa.

3. — Obazretj ću se na efeški koncil uopće, a napose na one okolnosti neposredno pred koncil, za doba koncila kao i neposredno po zaključku koncila, koje govore u prilog tezi, da je i istok u ono doba bio uvjeren ne samo o primatu časti (primus inter pares) nego i o primatu vlasti rinskoga biskupa.

4. — Treba naglasiti, da efeški koncil nije ništa odlučio službeno, a niti uopće imao nakane išta odlučivati pa ni raspravljati o primatu rinskoga biskupa. Nije se za to pružila posebna prigoda, kako se to pružila za druga dogmatska pitanja one dobe.

Prije koncila.

6. — Crkva je protiv zabluda gnostika učila, da je Hrist pravi čovjek. Ustadoše drugi krivovjerci kao Arije, Ebioniti i drugi koji su tvrdili, da Hrist nije bio pravi Bog. Crkva je proti njima definirala na nicejskome koncilu 325., da je Hrist i pravi Bog. — Iz tih dvaju nauka svete crkve samo se je po sebi nametalo pitanje: A kako su u Hristu spojene te dvije naravi, Božanska i čovječanska? Grčki spekulativni duh se je mučio, da to pitanje riješi.

7. — Predigra se toga subtilnoga pitanja počinje sa Apolinarijem, biskupom Laodiceje u Siriji († 392.)⁶ Apolinarije, u ćudoređu besprijekoran,⁷ veliki pristaša nicejske vjeroispovijesti⁸ i žestoki

borac pravovjerja protiv arijevtva, dok se borio protiv Arijevstva upade u drugu skrajnost obzirom na Hristovu osobu.⁹ Na temelju Platonove filozofije, koja je učila, da je čovjek sastavljen od *σάρξ* (tijela), *ψυχή ἄλογος* (nerazumna, niža duša) i od *νοῦς* t. j. duha ili *ψυχή λογική* t. j. razumne duše,¹⁰ tvrdio je, da je Hrist imao doista čovječije tijelo *σάρξ* i nižu, nerazumnu dušu (*ψυχή ἄλογος*). No, na mjesto *νοῦς*, *ψυχή λογική* t. j. više, razumne duše, da je u njemu stanovao Logos. Obrazlagao je to ovako: Ako je Logos pravi Bog, nije mogao uzeti višu, razumnu dušu (*νοῦς, ψυχή λογική*) i združiti u jednu osobu. Spoticao se o Arijevu tvrdnju, da *ψυχή λογική* ili *νοῦς* može griješiti (*ἁμαρτανῶν*). Prema Apolinarijevoj nauci je Hrist uzeo tijelo, što ga je oživljavala niža duša (*ψυχή ἄλογος*), a mjesto *νοῦς*, koja je mogla griješiti, bio je u njemu Logos.¹¹

7. — Bio je uvjeren, da će jedino na ovaj način od Hrista oda-lečiti mogućnost grijeha i s druge strane naglasiti jedinstvo osoba u Hristu.¹² Apolinarije je bio uvjerenja, da se dva potpuna bića ne mogu nikada tako ujediniti, da od njih postane nešto treće (*ὁὐδὲ τέλεια ἐν γίνεσθαι οὐ δύναται*). Pri utjelovljenju Božjega sina moralo je nešto izostati: ili nešto od potpunoga Božanstva, ili nešto od potpunoga čovječanstva. A da bi se okrnjilo Božanstvo nije mogao pojmiti. K tome je znao da je potpuno čovječanstvo griješno. Dosljedno od Platonovoga čovjeka odbacio je ono, što može griješiti: *νοῖς* ili *ψυχή λογική*.¹³ — Tako je Apolinarije riješavao ono veliko pitanje: Kako su u Hristu spojene obje naravi: Božanska i čovječanska.

8. — Sveti oci, koji su branili nauku pravovjernih u boju s arijevtvom, nisu se baš najzgodnije izražavali u tome pitanju. Razlog je u tome, što sv. ocima nije bila glavna svrha produblјivanje kršćanske nauke, već pobijanje nauka protivnika. Tako se sveti Atanazije, inače prijatelj osobni Apolinarijev, u polemici s Apolinarijem u svome djelu *Adversus Apollinarem*, I, 10¹⁴ nezgrapno izražava: „*Εἰ τοίνυν μὴ ἀρκεῖσθε τῇ ἀσυγχύτῳ φύσει ἐνώσει τοῦ Λόγου πρὸς τὴν ἰδίαν αὐτοῦ γενομένην σάρκα.*“ Taj je Atanazijev izraz nama nejasan. Moglo bi se lako razumjeti, da su se dvije naravi spojile u jedno biće ili osobu, što ne stoji.¹⁵ Tertulijan u svome *Apologeticum*, cap. 21¹⁶ se nezgrapno izražava: »*delapsus in virginem quandam et in utero ejus caro figuratus nascitur homo Deo mixtus*«. Sv. Ignacije u epistoli *Ad Smyrnenses*, cap. 5¹⁷ „*Τὶ γὰρ με ὠφελεῖ τι, εἰ ἐμὲ ἐπανεῖ, τοῦ δὲ Κυρίου μου β' ἀσφηρεῖ, μὴ διμολογῶν αὐτὸν σαρκὸ ὄρον.* Tertulijan u svome djelu *Adversus Praxeam*¹⁸ cap. 27 uči, da se o Hristu mora reći: *carne indutus*, jer da je to bolje, nego reći: *caro factus*.

9. — Antiohijska škola nije bila zadovoljna s Apolinarijevim naučavanjem. Najizrazitiji pobornik antiohijske škole bio je Teodor, poslije biskup u Mopsuestiji u Ciliciji. Učio je, da su obe potpune naravi u Hristu tek prividno bile združene (*ἑνωσις σχητική*). Taj talentirani i mnogo naobraženi muž zastupao je nazore svoga učitelja

Diodora.¹⁹ Teodor Mopsuestijski je učio: »Logos prebiva u izabranome čovjeku (Hristu) kao u kakvome hramu. Marija je rodila tek čovjeka Hrista, pak se stoga ne može zvati Θεοτόκος, već jedino Χριστοτόκος«. Po njemu je u onom spoju Boga-čovjeka Hrist tek čovjek.²⁰

10. — Prema toj su nauci Logos i Isus iz Nazareta bile dvije posve različite osobe. Jedna Božanska, druga čovječanska. Isus nije bio nego nosilac i organ Logosa.²¹

Teodor se nije mogao sprijateljiti s mišlju, da bi Marija, jedno stvorenje, mogla roditi Boga. Radi toga nije trpio onaj omiljeni pridjev Θεοτόκος, što su ga pravovjerni pridavali Mariji od davnina. Marija je rodila Isusa, a ne Boga. Tek per anaphoram bi se Bl. Dj. Mariju moglo zvati Θεοτόκος, jer je Bog na vanredan način stanovao u Hristu.²²

Nestorije.

11. — Zabluda je Teodora Mopsuestijskoga najviše proširio Nestorije, od godine 428, carigradski patrijarha.

Rodio se je Nestorije u sirscome gradu Germaniciji.²³ Željan znanja proputovao je dosta zemalja, kako piše povjesničar Teodoret Círski,²⁴ te se još mlad nastani u gradu Antiohiji Sírskoj.²⁵ Antiohijska je bogoslovska škola u ona vremena bila na glasu. Nestorije je još u svijetu stekao glas dobra govornika.²⁶ Zatim se je zakluderio u glasovitom samostanu Euprepija kod Antiohije. U kaluderstvu je stekao glas dobra crkvena govornika. Također je uživao glas i velika pokornika i pobornika pravovjerne nauke proti Apolinarijevim zabludama. Povjesničar Sokrat²⁷ kao i povjesničar Teodoret Círski²⁸ kažu, da je u svome čitavome radu iskao hvalu i priznanje masa.²⁹ — Po naravi je bio žestok i vanredno tašt. Zazirao je od svijeta i javnosti i najvećma provodio vrijeme kod kuće zakopan među knjigama. Hinio je svetost. Htio je, da se ta svetost vidi i na njegovu odijelu, na izrazu lica, odmjerenom, teškom hodu kao i na ispaćenom od posta licu.³⁰

12. — Povjesničari nisu složni u tome, da li mu je bio učiteljem Teodor Mopsuestijski ili ne. Neki drže, da je bio.³¹ Dok drugi nisu stalni³² za to, ali dopuštaju mogućnost, da bi mogao »s velikom vjerojatnošću biti.«³³

13. — Poslije smrti patrijarhe Sizinija imenuje dne 24. prosinca 427.³⁴ za carigradskoga patrijarhu car Teodozije Nestorija. Svi su držali, da je carigradska patrijarška stolica dobila u osobi Nestorijevoj drugoga Ivana Hrizostoma. Takovo je bilo javno mišljenje o Nestorijevoj osobi! Gorljivi pristaša pravovjerja, gotovo fanatičan protivnik vjerskih zabluda,³⁵ dade oduška tome svome oduševljenju za pravovjerje i protimbí proti zabludama malo vremena po svome ustoličenju za carigradskoga patrijarhu. Prigodom svoga ustoličenja apostofirao je cara Teodozija II.: »Daj mi, care, zemlju čistu od krivovjerja, a ja ću tebi dati nebo. Pomozi mi svladati krivovjerce, a ja ću tebi pomoći svladati Peržane!«³⁶

14. — To je svoje obećanje počeo i ostvarivati. Oštro se obo-
rio na Arijevce. Dao im je oteći i zadnje crkve u Carigradu. Arijevci
su ga pretekli, pak ih zapališe. Radi toga su krivo Nestorija na-
zvali palikućom.³⁷ Prema pelagijevcima bio je popustljiv, jer je
bio slab teolog a k tome zaražen zabludama antiohijske bogo-
slovske škole. Sokrat³⁸ piše za Nestorija: »hominem imperitum
(deprehendi).« K tome je bio i častohlepan a tvrdoglav do nepo-
pustljivoti. Sve su ga te »vrline« morale dovesti do sukoba sa pravovjerjem.³⁹

15. — Prema povjesničaru Sokratu⁴⁰ je prvi izazvao sukob
sa pravovjerjem prezbiter Anastazije. Njega je doveo Nestorije
sobom iz Antiohije. Puno je do njega držao i bio mu je savjetnik
u njegovu radu.⁴¹

Jednog je dana javno u crkvi Anastazije svojim govorom iza-
zvao pravovjerne. Rekao je u propovijedi: »Neka nitko ne zove
Mariju Bogorodicom, jer je Marija bila čovjek. A od čovjeka se ne
može roditi Bog.«⁴²

16. — Te su riječi uzbunile i kler i puk carigradski. A tad je
Nestorije ustao na obranu svog miljenca sa propovjedaonice.⁴³

U svoja tri govora ožeo je Nestorije svoje nazore. Tu je
među inim rekao: »Vi velite, da se Mariju ima zvati Bogorodicom?
Ali, ima li Bog majku? Onda se može predbaciti poganstvo onima,
koji govore o majci Božjoj. Pavao bi lagao kad veli (Hebr. VII, 3)
o Hristovu Božanstvu, da je on i bez oca i bez majke i bez genealo-
gije. Ne, moji dragi, Marija nije rodila Boga... stvor nije nikada
rodio Stvoritelja, već je ona rodila čovjeka, koji je bio oruđe Bo-
žanstva. Sv. Duh je za Logos od Bl. Dj. Marije učinio hram, u
kome je on (Logos) imao stanovati. Onaj, koji je bio formiran u
Marijinu tijelu, nije bio sâm Bog, već ga je Bog uzeo (t. j. obukao
se čovječanstvom) i radi primitelja se zove Bogom i onaj, koji je
primljen...« U svome III. govoru je kazao: »arijevci zapostavljaju
Logos Ocu, a oni (t. j. koji uče, da je Bl. Dj. Marija Θεοτόκος) zapo-
stavljaju ga Mariji tvrdeći, da je on poslije nje postao«⁴⁴ (t. j. u
koliko je poslije nje rođen). — Tom je prigodom rekao, da je to
poganski mit, ako se govori o Bogu, koji je bio položen u jaslje i
pribit na križ.⁴⁵

17. — Te su Nestorijeve blasfemije tako ogorčile kler i narod,
da su mu upadali u govor u crkvi i digli silnu buku.⁴⁶ — Na čelu su
pravovjernih u Carigradu bili za čast Bl. Dj. Marije cizički biskup
Proklo i Euzebije, kasnije biskup u Dorileju.⁴⁷

18. — Otpor se pravovjernika nije svidio Nestoriju. Slabi
teolog kako je bio, mislio je, da njegove tvrdnje nisu u nasprotstvu
sa pravovjerjem niti od tolikog zamašaja. U jednome se je pismu
na svoga prijatelja antiohijskoga biskupa Ivana⁴⁸ potužio na neredu,
koji su vladali u Carigradu. Piše mu u tom pismu, da su u Cari-
gradu još prije njegova dolaska bile dvije stranke. Jedna od njih
da je učila, da je Marija Bogorodica [Θεοτόκος], a druga, da je
Marija čovjekorodica [ἀνθρωποτόκος]. On da je, veli u pismu, da

ih umiri, Mariju nazvao Hristorodicom [*Χριστοτόκος*]. Doista, Nestorije je bio veoma slabi teolog, kad je mislio, da se mogu na taj način riješavati zamašita hristološka pitanja.

19. — Žestoki po temperamentu i dosta umišljeni Nestorije radi svoje nerazborite »revnosti za vjeru progonio je nemilosrdno ne samo osobe, koje u uistinu bile krivovjerne, nego je bezobzirno navaljivao i na osobe, koje su radi još neustaljene terminologije sa svojim izrazima uzbuđivale sumnju, da nisu korektne u vjeri.⁴⁹ Svoje je protivnike davao i tvorno napadati. Tako je policija po njegovoj naredbi bičevala njegove nesumišljenike, na osobiti način monahe.⁵⁰

Nestorije i sv. Ćiril Aleksandrinac.

20. — Nestorijevo je krivovjerstvo dobilo odlučna protivnika u osobi svetoga Ćirila Aleksandrinca. — Do Ćirila su doprle Nestorijeve propovijedi. Pobjao se je, da nestorijevstvo ne zarazi njegov kler, pogotovo monahe. Uvidao je, da bi to bilo od velike štete za pravovjerje, jer su egipatske monaške kolonije bile brojne, a monasi nisu bili dosta teološki izobraženi. A takove je veoma teško dovesti pravovjerju, kad jednom zastrane u vjeri.⁵¹

21. — Oko Uskrsa 429. upravi Ćiril na monahe pismo.⁵² U tom pismu Ćiril temeljito osvijetli katoličku nauku o materinstvu Majke Božje. Kaže, da nije ništa nova u crkvi izraz *Θεοτόκος*. Rabio ga je već sveti Atanazije u svojim djelima.⁵³ — Izraz *Θεοτόκος* kaže Sokrat, da je bio poznat Euzebiju Cezarejskome⁵⁴ i Origenu.⁵⁵ Ali Nestorije nije poznao starih pisaca, koji su o tome pisali, veli Sokrat.⁵⁶

22. — Gornje je Ćirilovo pismo dopalo Nestoriju ruku. Nestorije se na to razljutio.⁵⁷ Odgovorio je Ćirilu žestoko.⁵⁸ Među Ćirilom se i Nestorijem razvila polemika,⁵⁹ u kojoj je htio Ćiril Nestorija odvratiti od krivovjerja, a Nestorije sebe oprati od objede s krivovjerja, kako je mislio Nestorije.⁶⁰ — U jednome pismu, što ga je upravio Ćiril Nestoriju, kaže Ćiril, da bi se sve dalo popraviti, kad bi Nestorije počeo opet naučavati staru nauku crkve o Bogorodici.⁶¹

23. — Ćiril je vidio, da s Nestorijem ne će postići ništa. Na to se obrati na samoga cara Teodozija II.⁶² i na dvorske gospode,⁶³ caricu Eudoksiju i carevu sestru Pulheriju.⁶⁴ U tom je pismu kušao Ćiril gospodama razjasniti katoličku nauku u spornome pitanju. — Caru nije bilo po volji, što se je Ćiril obratio na gospode. Mislio je naime, da time hoće Ćiril unijeti u carski dvor neslogu. Iz toga bi se dalo zaključiti, da je car bio na Nestorijevoj strani, a gospode na Ćirilovoj.⁶⁵

Nestorije i papa Celestin.

24. — Nestorije je imao uza se dobroćudnoga, ali još nezreloga⁶⁶ cara Teodozija II.⁶⁷ Car nije nikako vidio herezu u Nestorijeju držanju.⁶⁸

Nestorije je puno držao do naklonosti careve. Htio je još za sebe predobiti i papu Celestina I. Mislio je, da mu se je za to pružila zgodna prigoda, kad su se neki zapadni biskupi potužili caru, da su proganjani, premda pravovjerni.⁶⁹ Nestorije upravi pismo na papu Celestina.⁷⁰ U tom pismu kaže, da su ti biskupi bili više puta odbiveni, ali da su uvijek obnavljali svoje utoke. Pita papu za savjet, kako postupati u tom pitanju.⁷¹

25. — Ćiril se poboja, da ne bi Nestorije zaveo neupućenoga papu Celestina, pak upravi pismo na papu.⁷² U tom pismu Ćiril razdubi papi sve Nestorijeve pogriješke.

26. — Veoma su važne ove dvije činjenice, da se Nestorije i Ćiril Aleksandrinac obraćaju papi.

Slabo raspoloženje Istoka prema zapadu je već dosta poznato. Carigradski biskupi hoće da budu ravni biskupima staroga Rima. To se vidi najbolje iz III. kanona prvog carigradskog vaseljenskog sabora.⁷³ Ti carigradski biskupi, koji su stajali na bizanstinskoj tezi, da se je iz Rima preselio i primat u Carigrad kad je Konstantin Veliki odabrao Bizant za svoju prijestolnicu,⁷⁴ sada se obraćaju k biskupu staroga Rima. To nije iz kakve simpatije. Ta tu je kanon III. prvog carigradskog sabora, koji govori o protivnome. Ne može se to nikako rastumačiti nego tako, da je Istok u ona vremena priznavao primat vlasti rimskoga biskupa. — Ćiril se obraća papi. I to je važna činjenica. Ta aleksandrijski je nadbiskup bio po VI. kanonu prvog nicejskog sabora prvi na istoku. — Teško se može reći, da Nestoriju nije bilo poznato pismo pape Julija I. (337—352) na biskupe skupljene u Antiohiji. Tu se Julije tuži, što ga proti kanonima nisu pozvali na sinodu: »quod contra canones ipsum ad synodum non vocassent, cum ecclesiastica regula interdictum sit ne praeter sententiam Romani pontificis quidquam ab Ecclesiis discernatur.«⁷⁵ Ta ovo je punih osamdeset godina prije Nestorija rečeno! Sokrat, koji je bio savremenik Nestorijev i koji je nastavio Euzebijevu Crkvenu Povijest do godine 439.,⁷⁶ poznavao je te Julijeve riječi. K tome je Sokrat bio carigradanin, pak je veoma teško ustvrditi, da Nestorije nije poznavao, ako ne riječi, a to bar duh i javno uvjerenje, koje su te riječi izricale.

27. — Papa sazove sabor u Rim početkom kolovoza 430.⁷⁷ Tu osudi Nestorija. Sa tog sabora upravi papa sedam pisama istog datuma.⁷⁸ Prvo Ćirilu Aleksandrincu, drugo Nestoriju a ona ostala petoricu ostalih biskupa znatnijih gradova istočnoga carstva.

28. — U pismu na Nestorija⁷⁹ veli, da se je u njemu prevario. Kaže, da je proučio i njegove spise i njegova pisma i da je našao u njima nauke o Logosu, koje su protivne naukama katoličke crkve. te mu veli: »aperte igitur hanc nostram scias esse sententiam (Φα-
νερώς τοίνυν ἰσθι, ταύτην ἡμῶν εἶναι τὴν ἀπόφασιν) ut nisi... intra decimum diem a primo innotescentis tibi hujus conventionis die numerandum aperta et scripta confessione damnaveris, ab universalis te Ecclesiae catholicae communione iri dejectum. Quam formam ad te nostri iudicii [δυνπερ τύπον πρὸς σὲ τῆς ἡμετέρας κρίσεως]

per memoratum filium meum Possidonium diaconum cum omnibus chartis ad sanctum consacerdotem meum memoratae Alexandrinae urbis antistitem, qui ad nos super hoc ipso plenius retulit, destinavimus, ut agat vice nostra, quatenus statutum nostrum vel tibi vel universis fratribus innotescat [*ἀπεστείλαμεν, ἵνα τοποτηρῶν ἡμῖν τούτο πράξῃ, ὥστε τὸ παρ' ἡμῶν ὄρισμένον*].

29. — Ako se malko zamislimo u način izraživanja pape Celestina u pismu na Nestorija, vidjet ćemo, da je uzeo stav vrhovnoga gospodara. Ta on se prijeti Nestoriju, biskupu carskoga grada, za koji veli bizantinska ideologija, da je prvi na istoku, da će »ab universalis Ecclesiae catholicae communione iri dejectum« ako ne opozove javno i pismeno (aperta et scripta confessione) svoje pogriješke. Nigdje ne nalazimo, da se Nestorije ili bilo koji istočni biskup opro Celestinu papi, da si prisvaja prava, kojih do tada nijedan papa nije imao. — Naprotiv papa Celestin u svome pismu na Ćirila Aleksandrinca jasno veli, da je dužan ukoriti i spasiti Nestorija.⁸⁰ Osudu, što ju je izrekao nad Nestorijem daje Ćirilu, da je izvrši.⁸¹ — Ćiril javlja osobnome pritelju Nestorijevu Ivanu⁸² Antiohijskome, tu Celestinovu osudu, ali se Ivan ne buni protiv toga, da bi to bila kakva novotarija i prisvajanje prava nad svom crkvom sa Celestinove strane. Šuti. Da je Celestin učinio nešto, što nije smio zastalno bi i Nestorije i njegov lični prijatelj Ivan protiv toga protestirali u svoju obranu. Ta radilo se Nestoriju o čistoći nauka svete vjere i dosljedno o položaju patrijarhe. — Ćiril tu osudu Celestinovu javlja i Juvenalu, jeruzolimskome biskupu,⁸³ i patrijarhi. On prima na znanje i ne buni se, da bi to bila kakva novotarija. — Sam papa Celestin javio je svojim pismom od 2. kolovoza 430. svoju osudu nad Nestorijem svim važnijim crkvama Istoka: Ćirila Aleksandrinca, samome Nestoriju, Ivanu Antiohijskome, Rufu solunjskome i Juvenalu jeruzolimskome i Flavijanu biskupu u Filipima⁸⁴ i nijedan se od njih ne diže i ne protestira, da bi tim postupkom sebi Celestin prisvajao prava, koja ne bi imao.

30. — Značajne su u ovome pismu na najistaknutije biskupe Istoka⁸⁵ riječi, kojima je Celestin isključio Nestorija iz crkve: »...Unde quoniam in talibus causis non est tuta longior convenientia... et episcopum Nestorium et si quis alius eum secutus haec praedicat, a nostra communione secrevimus quamdiu scriptura professionis missa perversitatem quam coeperat docere condemnet [*καὶ τὸν ἐπίσκοπον Νεστόριον, καὶ εἰ τις ἄλλος ἀντὶ ἀκολουθήσας τοιαῦτα λέγει, ἀπὸ τῆς ἡμετέρας κοινωνίας ἀποχωρίζομεν* — —].

Dalje veli papa u istome pismu, da ako koga izopći Nestorije, nije izopćen, već ostaje i nadalje član prave crkve.⁸⁶ Razlog je taj, što ne može drugoga iz crkve isključiti onaj, koji je već iz nje isključen.⁸⁷

31. — I stav Ćirila Aleksandrinca u pismu na papu Celestina veoma jasno govori, da je Istok u ona vremena priznavao vrhovnu pa-

ipnu vlast. U tom pismu Ćiril veli, da bi sagriješio kad ne bi papu obavijestio o svemu, što se događa na Istoku, jer da to stari običaj crkve traži, da se sve to iznese pred papu.⁸⁸ — Sam Ćiril, i ako po kanonu VI. prvog nicejskog sabora prvi na istoku, ne će da išta odluči o Nestoriju,⁸⁹ već se obraća na papu, da reče svoj sud, koji očekuju biskupi Macedonije kao i svi biskupi Istoka.⁹⁰

32. — Na ovu poslanicu sv. Ćirila Aleksandrinca lijepo primjećuje povjesničar Dr Jungmann:⁹¹ »Cuncti contra Nestorium sentiebant, et tamen antequam ab illius communione discederent, expectabant praescriptionem Apostolicae Sedis a Coelestino.«

33. — Prisiljeni smo na temelju iznesenoga zaključiti, da je cijeli Istok, zastupan po tim sedam glavnih biskupskih stolica, priznao u ona vremena prvenstvo vlasti rimskoga biskupa.

Saziv Koncila.

34. — Kad je vidio Nestorije, što mu se sprema, nagovori dobroćudnog ali ne toliko oštroumnog cara Teodozija II., da sazove opći sabor. Nadao se je, da će na tom saboru nešto svojom lukavošću, a nešto preko svojih moćnih prijatelja, a najviše se uzdajući na carevu pomoć, sebe opravdati, a Ćirila okriviti s krivovjerja.

35. — I doista car Teodozije II. sazva dne 19. novembra 430. godine sabor u grad Efez. Prije je car sazvaio sabor, nego je Nestoriju bila javljena Celestinova osuda i osuda Ćirilova i njegove sinode.⁹² Zajedno sa drugom u carevanju Valentinijanom III. upravi car Teodozije 19. novembra 430. pisma na metropolite, dav se naći na Duhove 431. u gradu Efezu na saboru.⁹³

36. — Kad je Ćiril dobio poziv od cara obavijestio je o tome pismom papu.⁹⁴ U tom je pismu zamolio papu za savjet, da li se imade pozvati i Nestorija. Pismo se nije sačuvalo, ali se je sačuvalo papin odgovor Ćirilu.⁹⁵

37. — Saziv je sabora crkvena stvar. Pa i ako je sabor sazvaio car Teodozije II.,⁹⁶ ipak se ne može ustvrditi, da je sabor sazvan bez papina sudjelovanja. Papa Celestin I. u pismu⁹⁷ od 25. maja 431., što ga je upravio na cara Teodozija, veli o saboru: »et huic synodo quam esse iussistis nostram praesentiam in his quos misimus exhibemus.« — Celestin I. se je veoma taktički ponio prema činjenici, što je car sazvaio sabor. Nije ni najmanje sumnjao, da bi koncil mogao ne usvojiti njegovu osudu, a s druge je strane znao, da je uputnije ako se sazove koncil, koji bi razbistrio mučni položaj u crkvi, osudio krivovjerce, pravovjernima dao snage a sumnjive i nestalne u vjeri ojunao. S druge je strane znao, da bi rastužio pobožnoga cara Teodozija, kad bi uzeo stav protivan onome carevu u sazivu koncila. Pristao je na saziv sabora, dapače i pohvalio zauzetnost carevu za vjeru.⁹⁸

38. — Na sabor je papa poslao i svoje poslanike biskupe Arkadija i Projekta i prezbitera Filipa, koji su ga imali u svemu zamjenjivati i bditi, da se na saboru izvrši osuda,⁹⁹ koju je već na rimskoj

sinodi izrekao Celestin godinu prije. — Potsjeća biskupe dužnosti, da se imaju staviti na stanovište, koje je on zauzeo godinu dana prije prema Nestoriju na sinodi u Rimu. [Quibus praestandum a vestra sanctitate non dubitamus assensum.] A ta činjenica, da rimski biskup potsjeća istočne biskupe, da se stave na stanovište, koje je on već prije zauzeo, nije od male važnosti za utvrđivanje teze, da je u ona vremena i istočna crkva priznavala primat vlasti rimskoga biskupa nad sobom.

39. — Papa je svojim poslanicama dao instrukcije, koje se nalaze u glasovitome »Commonitorium papae Coelestini episcopis et praesbyteris euntibus ad Orientem.«¹⁰⁰ Taj je Commonitorium značajan za svijest, što ju je imao rimski biskup o vlasti nad crkvom u našem slučaju i nad istočnom. Iz Commonitorium-a govori Celestin kao onaj, koji imade vlast. Tu govori poslanicima, a) da paze, da se ugled apostolske stolice ne okrnji (et auctoritatem Sedis Apostolicae custodiri debere mandamus); b) da prisustvuju saborskim sjednicama, ali da se ne upuštaju u debatu (ut interesse conventui debetis, non subire certamen); c) da se propitaju, kako je sabor svršio, ako bi oni zakasnili, a biskupi se razišli. (Quod si transactam synodum, et rediisse omnes episcopos videritis inquirendum est qualiter fuerint res finitae); d) ako se sabor izjavio u prilog stare vjere i Ćiril pošao u Carigrad caru, da podu i oni u Carigrad i prikažu caru pisma; e) ako li se je pak sabor stavio na drugo stanovište, da se svjetuju sa Ćirilom, pak da će ex ipsis rebus moćj razabratj kako im se je vladati. — Ne može biti jasnije, da je papa Celestin bio uvjeren o svojoj vlasti nad vasionom crkvom, a tu mu vlast nitko nije poricao, jer je na II. sjednici pročitano ovo pred saborskim ocima i ne nade se nijedan, koji bi rekao, da je to papino uvjerenje, da ima vlast nad vasionom crkvom, neka novotarija.

Nije do nas došao taj Commonitorium u gornjem obliku, već se sačuvao u pismu pape caru Teodoziju od 15. kolovoza i Ćirilu od 7. maja 431.¹⁰¹

Koncil.

40. — Koncil je bio urečen za Duhove 431. t. j. za 7. junija 431.¹⁰²

41. — Car nije osobno prisustvovao koncilu. Poslao je bio kneza Kandidijana, kapetana svoje tjelesne garde. U svome ediktu označuje zadaću knezu Kandidijanu na koncilu. Kaže mu, da se ne smije miješati u dogmatska pitanja, jer da to nije dopušteno nikome, koji nije u katalogu biskupa.¹⁰³ Zadaća je bila kneza Kandidijana držati red u gradu Efezu i biskupima providiti hranu i stan. Imao je nadalje paziti, da se članovi koncila ne upuštaju u nepotrebne žestoke debate.¹⁰⁴

42. — Došao je dan Duhova — 7. junija — godine 431. Svi su se biskupi bili skupili. Jedini je Ivan, antiohijski nadbiskup, bio otsutan. Na sami se dan Duhova nalazio u blizini Efeza. Pisao je pismo¹⁰⁵ na Ćirila Aleksandrinca, da se mora zaustaviti radi malak-

salosti konja, ali da će za pet, šest dana stići sa svojim sufraganima. Povjesničar Sokrat veli za Nestorija, da je stigao odmah po Uskrsu sa svojih šesnaest biskupa uz oružanu pratnju.¹⁰⁶ Isti povjesničar veli, da je Ivan, nadbiskup antiohijski, oklijevao doći u Efez.¹⁰⁷

43. — Kroz to vrijeme dok su čekali Ivana Antiohijskoga, veli Sokrat,¹⁰⁸ da je Ćiril nastojao odvratiti Nestorija od njegovih pogubnih nauka. Svoje je tvrdnje Ćiril potkrijepljivao jakim razlozima. Ali mu je Nestorije odgovarao, da se on ne može nikako sprijateljiti s mišlju, da nazove Bogom onoga, koji je imao dva- tri dana života.¹⁰⁹

44. — Ćiril Aleksandrinac je čekao Ivana Antiohijskoga do 23. junija. Medutim je Ivan poručio, da ga više ne čekaju, pak je Ćiril dne 23. junija¹¹⁰ otvorio uistinu sabor, »proti volje mnogih biskupa i suprot Kandidijanova prosvjeda.«¹¹¹

45. — *Prva je sjednica* održana u crkvi Bl. Dj. Marije, koja se radi toga prozvala Θεοτόκος. — Prvoj je sjednici predsjedao Ćiril Aleksandrinac. To se razabire iz protokola sabora:¹¹² »qui (Cyrillus) et Coelestini quoque sanctissimi sacratissimique Romanae Ecclesiae archiepiscopi locum obtinebat.« Ćiril je prvi i potpisao akte te prve sjednice.¹¹³ — Celestin je papa u svome pismu »Aliquantibus diebus« od 11. kolovoza 430. delegirao Ćirila, da ga zastupa u Nestorijevu sporu,¹¹⁴ pak je dosljedno vodio i prvu sjednicu, dok ne stigoše papini legati.

46. — Pri otvoru koncila je bilo prisutnih 160 biskupa, a pri koncu istog oko 198.¹¹⁵ Na toj se prvoj sjednici pročitao carev ukaz o sazivu, upravljen metropolitima. Zatim se je prošlo na dogmatsko razjašnjavanje o Nestorijevim zabludama. — Tri puta je Ćiril s te sjednice zvao Nestorija, da dode. Ali on se nije prikazao.¹¹⁶ Tada je koncil proglasio osudu nad njime.

47. — Značajna je stilizacija te osude nad Nestorijem sa strane koncila. Tu biskupi kažu, da »natjerani kanonima i pismom našeg sv. oca i sudruga Celestina rimskoga biskupa, došli smo do ove žalosne osude nad Nestorijem.«¹¹⁷ Ove riječi glasno govore, da su saborski oci gledali u papi Celestinu ne samo druga u službi, već nešto više, jer govore, da su »nagnani« [αναγκαιώς κατεπειχθέντες] pismom Celestina došli do te osude.

48. — Po svršetku prve sjednice je Ćiril Aleksandriac upravio pismo πρεσβυτέροις και διακόνοις και λαῷ Ἀλεξανδρείας.¹¹⁸ Tu opisuje kako su osudili Nestorija i kako je efeški puk izvan crkve nestrpljivo očekivao presudu koncila. A kad je u kasnu noć svršila sjednica, puk je radostan uz baklje popratio biskupe kućama.

49. — Nestorije se je potužio caru na tu prvu sjednicu, da su se neki biskupi, kao efeški Memnom, Ćiril Aleksandrinac i neki drugi prema njemu nelijepo ponašali.¹¹⁹

50. — Dne 26. ili 27. lipnja dode u Efez Ivan Antiohijski. Oci sa koncila poslaše mu deputaciju da dode.¹²⁰ Alj on ne htjede. Na

to je počeo Kandidijan, koji je pod uplivom Nestorijevim iz dana u dan bio sve neprijateljskiji prema pravovjernima, iste počeo i šikanirati i uskraćivati im hranu, a Nestoriju je dao čak i oružane ljude za pratnju.¹²¹ Ivan je sa svojim pristašama održao protusjednicu. Oborio se je na Ćirila. Ali se nije o Nestoriju izjavio ni za ni proti.¹²²

51. — U to dođoše u Efez papini legati. To je dalo povoda II. sjednici. Održana je 10. srpnja 431. u stanu efeškoga biskupa Memnona.¹²³ — Tu se pročitala Celestinova poslanica upravljena saboru, u kojoj je bila zacrtana zadaća sabora.

Ta je poslanica već unapred koncilu zacrtala rad. Papa veli o svojim legatima »neka svemu, što će biti učinjeno prisustvuju i izvrše, što sam ja već odredio. A ne sumnjaj, da vaše svetosti ne će uz ovo pristati, pošto je stvar onako određena za mir sveopće crkve«. ¹²⁶ A on je već bio isključio Nestorija iz crkve i nad njime izrekao osudu. A sad u poslanici traži, da poslanici izvrše na saboru tu njegovu osudu. I nitko se ne diže od prisutnih, da bi predbacio, da je to presizanje u njihova prava, već prisutni s poštovanjem spominju papino ime kao svoje »glave«.

52. — Kad je dovršeno čitanje poslanice pape Celestina sabrani ocevi stadoše puni oduševljenja klicati: »Pravedan je to sud! Celestin je novi Pavao! Ćiril je novi Pavao! Celestin je sahranitelj vjere! Celestinu hvala od cijeloga sabora!«¹²⁷ — Veoma su velikoga značenja riječi Firma, biskupa u Cezareji u Kapadociji i eksarha u Pontu: «Apostolica et sancta Sedes Coelestini SS. mi Episcopi, per litteras, quas ad religiosissimos episcopos, ad Cyrillum, inquam, Aleksandrinum, et Juvenalem Hierosolymitarum, et Rufum Thesalonicensem, necnon ad sanctas Constantinopolis et Antiochiae ecclesias misit, etiam ante de praesenti negotio sententiamque regulamque praescripsit [καὶ πρότερον ψῆφον ἐπέχε καὶ τύπον τῷ πράγματι]: quam nos quoque secuti... formam illam executioni mandavimus [τὸν τύπον ἐξεβιάσαμεν] canonicum apostolicumque iudicium in illum proferentes«. — Za Firmom prozborio je papin legat Filip: »Gratias agimus sanctae venerandaeque Synodo, quod litteris sancti venerandique Papae nostri vobis recitatis, sancta membra sanctis vocibus, sancto capiti [τῇ ἁγίᾳ κεφαλῇ] sanctis etiam vestris examationibus, vos adjunxeritis. Non enim ignorat vestra beatitudo, totius fidei, vel etiam apostolorum caput esse [ἡ κεφαλὴ δλης τῆς πίστεως, ἡ καὶ τῶν ἀποστόλων] beatum apostolum Petrum. Proinde cum nostra mediocritas multis tempestatibus jactata et vexata serius accesserit, rogamus ut ea nobis patefierii mandetis, quae ante adventum nostrum in sancta hac Synodo acta sunt: quo juxta beati Papae nostri praesentisque hujus sancti coetus sententiam, nos quoque confirmemus.«¹²⁹ Filipu na to odgovori Teodot, biskup u Ancyri: »Justam esse sanctae Synodi sententiam demonstravit universorum coetus per litteras Coelesti-

nireligiossimi Episcopi huc allata s. Quoniam vero iusta ratione permota vestra beatitudo, ex ipsis actorum commentariis intelligere quesivit de Nestorii depositione; iustam sententiam, sanctaeque Synodi zelum et consensum in fide, quam piissimus et sanctissimus Episcopus Coelestinus magna voce depredicat, vestra reverentia plane certoque cognoscat.¹³⁰

53. — Pustio sam, da govore akta koncila. Potertao sam samo važnije. Firmo veli: da je Celestin svojim osudom označio pravac i pravilo za rasudivanje Nestorijeve pitanja; papin legat Filip veli, da su se saborski oci svojim usklicima sjedinili s papom kao uda s glavom; Teodot, biskup u Anciri, veli da je Bog po Celestinovu pismu pokazao, da je osuda nad Nestorijem pravedna; nadalje isti biskup govori, da je znak po kome se može znati, da je sabor pravilno postupao, suglasje saborske vjere s vjerom Celestina pape. A ovo nije sitnica: ovo su važni dokazi i ako ne direktni.

54. — Sutradan, 11. srpnja 431. održana je III. sjednica u palači efeškoga biskupa Memnona gdje i II.¹³¹ Jeruzolimski biskup Juvenal najprije upita legat, da li su pregledali akte prve sjednice, na kojoj je bio osuden Nestorije. »Jesmo, odgovori Filip, te smo iz njih saznali, da je u svemu sabor postupno po kanonima¹³² i po crkvenom redu. Ipak molimo, akoprem nije potrebito, da časni sabor čini, da nam budu proštiveni ovdje u potpunu skupu, e da po odsudi sv. pape Celestina, koji nam je to naredio, a da i po Vašoj mi uz mognemo potvrditi rečeni sud.«¹³³ Sabrani su oci udovoljili toj želji, pak Filip nastavi: »Nulli dubium, immo saeculis omnibus notum est, quod sanctus beatissimusque Petrus Apostolorum Princeps et Caput [ὁ ἔξαρχος καὶ καφαλὴ τῶν ἀποστόλων.] fideique columna et Ecclesiae catholicae fundamentum [ὁ θεμέλιος τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας] a Dno N. J. Christo, Salvatore humani generis ac Redemptore, claves Regni accepit, solvendique ac ligandi peccata potestas ipsi data est, qui ad hoc usque tempus, et semper in suis successoribus vivit et iudicium exercet. Huius itaque secundum ordinem successor et locum tenens, sanctus beatissimusque Papa noster Coelestinus Episcopus, nos ipsius praesentiam supplentes, ad hanc sanctam Synodum misit — Firmum ergo est omnium Ecclesiarum decretum — quod in ipsum (Nestorium) pronunciatum est... Quamobrem intelligat Nestorius, se a communiione sacerdotii Ecclesiae catholicae alienum esse.«¹³⁴ — Tu Filip jasno iznaša nauku katoličke crkve o papi kao nasljedniku sv. Petra (on t. j. Petar, qui ad hoc usque tempus, et semper in suis successoribus vivit); zatim govori o njegovoj moći nad cijelom crkvom (et iudicium exercet). Filip pred cijelim saborom izrica nauku rimske crkve o primatu, i time izrica uvjerenje rimskoga pape, da ima tu vlast i nad saborom kao glava nad tijelom.

55. — U istome smislu za Fliipom progovoriše i ostala dva papina legata: »— Nos autem secuti santiones jam inde ab initio traditas a sanctis apostolis, et ab Ecclesia catholica... necnon secuti formam Coelestini sanctissimi papae Apostolicae Sedis, qui nos dignatus est hujus negotii executores suos mittere et sanctae Synodi decreta; cognoscat Nestorius, se episcopali dignitate exutum, atque a tota Ecclesia, et communione omnium sacerdotum alienum esse«. — »Et ego — nadoda Projekt — quoque auctoritate legationis Apostolicae Sedis, una cum fratribus sententiae executor existens, definitio memoratum Nestorium, veritatis inimicum, fideique corruptorem... a gradu episcopalis honoris et ab omnium praeterea sacerdotum othodoxorum communione remotum esse.«¹³⁵

56. — Iza papinih poslanika uze riječ sveti Ćiril Aleksandrinac. Naglasi, da su papini legati izvršili osudu presvetoga biskupa Celestina i potvrdili ono, što je sabor izrekao proti Nestoriju: »Quare cum ea quae a Coelestino... dicta jam fuerant, (legati) executi sunt, sanctaeque Synodi... sententiae contra Nestorium haericum latae adstipulati sint; consequens est, ut eorum quae hesternum, hodiernoque die acta sunt commentarii superioribus actis attexantur, ipsorumque pietati offerantur, quo propria obsignatione, ut moris est, planam faciant ac manifestam cum omnibus nobis canonicam assensionem.«¹³⁶

57. — Lijepo opaža Ivan Marković:¹³⁷ »Ne bi bilo moguće jasnije naglasiti Prvinstva časti i oblasti Rimskoga Pape. A to je bilo osvjedočenje svih ondje nazočnih otaca, svega cijeloga sabora. Inače, kako bi se dalo istumačiti, da se ne nade između ono dvjesta biskupa, polovina od kojih bijahu mitropoliti i po svjedočanstvu svetog Vincencija Lerinskoga (Commonitorium, c. 31.)¹³⁸ tako učeni i mudri, da su mogli maldane dojedan pitanja o vjeri pretresati, kako se, velimo, između njih ni cigli ne nade, a da bi što na onakove izjave opazio?«

58. — Papini legati potpisaše akte svih triju sjednica. Zajedno sa legatima potpisaše svi biskupi sinodalno pismo na cara.¹³⁹ U tom pismu kažu, da su na zapadu osudili Nestorija, a sada da je na saboru u Efezu učinilo to cijelo kršćanstvo izuzev malo Nestorijevih pristaša. Mole cara, da imenuje drugog biskupa za Carigrad. Tu je potpisan prvi Ćiril Aleksandrinac.¹⁴⁰

59. — Četvrta sjednica održana je 16. julija 431. u Marijinoj crkvi Θεοτόκος gdje i prva. Više je bila osobne naravi. Ćiril i pravovjerni su pretresali uvrede i napade sa strane Antiohena, pristaša ili bar zagovaratelja Nestorijevih.¹⁴¹ Proglasili su skupštinu Ivana Antiohijskoga ništetnom i o stvari obavijestili cara¹⁴² i pozvali Ivana Antiohijskoga, da se pridruži zaključcima sabora.

60. — Peta sjednica održana je 17. julija 431. Ćiril je izvjestio o odgovoru Ivana Antiohijskoga. Ponovno su saborski oci poslali dva biskupa i jednoga notara k Ivanu Antiohijskome, da

nastupi s dokazima proti Ćirilu i Memnonu, efeškome biskupu. Kad to bi uzalud sabor osudi Ivana sa 35 njegovih pristaša.¹⁴³

61. — S ove su sjednice saborski oci upravili dva pisma Jedno na cara,¹⁴⁴ drugo na papu. Cara obavijestiše o svemu, što se dogodilo u Efezu: o postupanju Ivana Antiohijskoga i o njegovu protusaboru. Mole cara, da potvrdi sabor a osudi Nestorija. — U pismu na papu¹⁴⁵ opisali su sav historijat koncila do V. sjednice. To je pismo puno značenja za potkrijevu teze, da je u ona vremena Istok priznavao papinu vlast nad sobom. U tome pismu kažu saborski oci, da je običaj, da se papa brine za svu crkvu: »Mos est enim vobis ita magnis existentibus in omnibus bene probari, et omnia studia Ecclesiarum vestra propria facere.«¹⁴⁶ Nadalje kažu, da je trebalo njemu (papi) sve kazati: »— quoniam autem oportebat omnia ad scientiam tuae sanctitatis referri quae susecuta sunt, scribimus necessario...«¹⁴⁷

Tu kažu saborski oci svoje uvjerenje o dvim stvarima: 1. da su brige cijele crkve i papine brige i 2. da njemu treba javiti sve, što se događa u crkvi.

62. — Šesta sjednica je održana 22. julija 431. u Memnonovoj palači. Bavila se je isključivo Nestorijevim pitanjem i pitanjem uporabe jedinog pravog priznatog simbola vjere, onog nicejskog.¹⁴⁸ — Akti ove sjednice nisu se sačuvali u grčkome izvorniku, već u latinskome prijevodu u više primjeraka.¹⁴⁹

63. — Sedma i zadnja sjednica održana je u crkvi svete Marije Θεοτόκος O danu se učenjaci ne slažu. Iz akata bi se dalo zaključiti, da je bila 31. kolovoza 431.¹⁵⁰ Tu se raspravljalo o sporu nadbiskupa Reginusa iz Konstancije na Cipru sa antiohijskim patrijarhom radi posvećenja ciparskih biskupa.¹⁵¹ — Stvorilo se šest kanona proti Nestoriju, Pelagijevcima i Mesalijancima.¹⁵² S ove sjednice su poslali okružnicu na sve biskupe, kler i puk. Javljavu, da je Ivan Antiohijski sa svojim pristašama, koje po imenu navode, ekskomunicirani i suspendirani od sve duhovne jurisdikcije.¹⁵³

64. — Nije se znalo u Carigradu, što se zbivalo u Efezu.¹⁵⁴ Doista, slalo se iza svake sjednice izvješće u Carigrad. Ali su Nestorijevi pristaše sve moguće poduzeli, da akta pravovjernih ne dođu do Carigrada. Pri ruci im je bio knez Kandidijan, koji je slao izvješća u prilog Nestorijevim pristašama. Ćiril se tome dosjeti pak jednome prosjaku dade da odnese u Carigrad u šupljemu štapu poslanicu na monahe.¹⁵⁵ Pismo se nije sačuvalo.¹⁵⁶ U tom se pismu Ćiril tuži na zlostavljanje pravovjernih sa strane Kandidjanove. To je pismo silno uznemirilo monahe grada Carigrada. Monasi odoše k caru. Predveo ih je monah Dalmacije, na glasu radi svetoga života. Za punih 48 godina nije izlazio iz kuće. Caru ispriповijediše sve, što su pravovjerni trpjeli u Efezu.¹⁵⁷

65. — Car naredi da dođu k njemu obe stranke. Ali ni sada pravovjerni ne dođoše do svojih prava. Tome nije, možda, bila kriva careva nepravda koliko nespretnost. Stizala su mu izvješća puna protuslovlja.¹⁵⁸

66. — Car je na to poslao u Efez kneza Ivana. Ivan proglasi u Efezu carevu presudu: zatvorj Memnona, Ćirila i Nestorija. O izvršenu činu obavijesti cara.¹⁵⁹ Ćiril je na to poslao pismo na kler i puk carigradski¹⁶⁰ i obavijestio ih o stvari. Nakon duge korespondence¹⁶¹ između cara i obiju stranaka, pozove car obe stranke u Kalcedon. Tu se car pridruži pravovjernima i potvrdi sabor. Pusti iz tamnice Ćirila i Memnona.¹⁶² Nestorija svrgne sa biskupske stolice, potjera najprije u njegov prvi samostan Euprepiju kod Antiohije a zatim u Oazis u Egiptu, gdje umre 440.¹⁶³ — Povjesničar Evagrije¹⁶⁴ piše, da je čitao neke stare spise, u kojima je stajalo, da su Nestoriju još živu crvi rastočili jezik.

Po koncilu.

67. — Za carigradskoga biskupa imenuje car Teodozije Maksimijana (431—434), čovjeka mirna i dobra, ali neuka i slaba govornika.¹⁶⁵

68. — Car se odlučno stavio na stranu koncila i naredio, da se razidu svojim kućama oni biskupi, koji su bili još ostali u Efezu. Ćiril Aleksandrinac prisprije uz najveće slavlje u Aleksandriju 30. oktobra godine 431.¹⁶⁶

69. — Papa je primio akte sabora. Na Božić ih je dao u znak odobravanja papa javno pročitati u crkvi svetoga Petra.¹⁶⁷ Papa je odgovorio saborskim ocima, ili bolje svim onima, koji su saboru prisustvovali, jer je davno bio zaključen sabor. Papa im čestita na pobjedi pravovjerja, na svrgnuću Nestorija i potvrđuje Maksimijanov izbor za carigradskoga biskupa. Ali papa preinačuje zaključak koncila u pogledu Ivana Antiohijskoga: »De his autem qui cum Nestorio videntur pari impietate sensisse atque se socios ejus sceleribus addiderunt, quamquam legatur in eos vestra sententia, tamen nos quoque decernimus quod videtur. Multa perspicienda sunt in talibus causis, quae Apostolica Sedes semper aspexit... Habent si respiscunt, curiam revertendi, quod his solis non permittitur, quos proprie cum auctoribus haereseos omnium fratrum constat subscriptione damnatos... Reliqui, quos cum hoc sententes in communionem ecclesiasticam non habemus, ejiciantur e civitatibus suis, et se in nostro collegio noverint non futuros, nisi... damnata cum auctoribus sociisque damnantes, se profiteantur catholicos sacerdotes... Antiochenum vero, si habet spem correctionis, epistolis a vestra fraternitate volumus conveniri, ut nisi quae sentimus, senserit, novellam blasphemiam, eodem exemplo, scripta sua professione damnans, intelligat de se quoque Ecclesiam, quod fidei nostrae respectus imperat, ordinare.«¹⁶⁸

70. — Papa svojom vrhovnom moćj mijenja zaključak otaca sakupljenih na koncilu (quamquam legatur in eos vestra sententia tamen nos quoque decernimus quod videtur). To je jasan dokaz, da je on bio svijestan tog svog prava. A kad se nitko

pa ni sam Nestorije ni Ivan Antohijski, koji su bili »opozicionarci« na koncilu ne dižu, može se zaključiti, da je to također bilo uvjerenje vasiene crkve i istočne kao i zapadne.

71. — Raskol između pravovjernih i Antiohenaca potraja dugo. Napokon posredovanjem cara i njegova poslanika Aristolausa pomiri se Ćiril Aleksandrinac i Ivan Antiohijski.¹⁶⁹ — Svome zanosu nad pomirenjem dade Ćiril oduška u glasovitome pismu, koje počinje sa riječima: »Laentur coeli!¹⁷⁰

72. — Papa Celestin nije svečano i izričito potvrdio efeški koncil, jer je umro 27. veljače 432.¹⁷¹ Učinio je to njegov nasljednik Siksto III. u okružnici na Ćirila Aleksandrinca.¹⁷²

73. — U doba efeškoga koncila a i sve okolnosti za zasijedanja istog govore, da je primat vlasti rimskoga biskupa bio priznat na istoku. Doista, efeški sabor nije ništa odlučio u tom pitanju. Dapače, nije imao ni nakane o tome što odlučivati nitj se o tome pitanju kao takvome što na koncilu spominjalo. Ali sve okolnosti one dobe, saobraćaj i veze Istoka sa Zapadom, utjecanje u važnim pitanjima na sv. stolicu govori, da je Istok u ona vremena priznavao prvenstvo vlasti rimskoga biskupa.

Izvori i literatura.

¹ Francuski povjesničar Tixeront, Histoire des dogmes, Tom. II., str. 161. septième ed. Paris 1924., veli lijepo o predmetu: »Le fait de la primauté romaine est donc admis au IVe siècle dans l'Eglise grecque, encore que les germes du schisme futur commencent à s'y montrer. Le concil de Constatinople lui-même, si mal disposé vis-à-vis de Rome, constate la chose dans le canon où il établit le patriarche de Constantinople comme un rival du pape. L'évêque de la nouvelle capitale jouira d'une prééminence d'honneur, mais après celui de l'ancienne Rome [*τὰ πρεσβεία τῆς τιμῆς μετὰ τὸν τῆς Ῥώμης ἐπίσκοπον.*]

² Dr J. Jelenić, Povijest Hristove Crkve, I., st. VIII; II., str. 48.

³ Sveti Ćiril Aleksandrinac zove papu: τὸν ἀγιώτατον ἐρχιπέσκοπον πάσης οἰκουμένης, πατέρα καὶ πατριάρχην (Migne, PG, T. LXXVI., c^o 1040); Teodoret Cirski zove apostolsku stolicu: προκαθ' μένη τῆς οἰκ' μένης, koja: τῷ πλήθει τῶν οἰκητῶρων κωνστανουσα. (Inter epp. Leonis, 52, I, Migne, PG, Tom. LIV., col. 848). Grgur Nazianski zove papu: πρόεδρος τῶν δ'λων. (Migne, PG, T. XXXVII., col. 1063).

⁴ Car Valentinijan, n. pr., govori: cum igitur sedis apostolicae primatum sancti Petri meritum, qui princeps est episcopalis coronae, et Romanae dignitas civitatis . . . ne quid praeter auctoritatem sedis istius illicitum praesumptio attentare nitatur. (Inter epp. Leonis, II; Migne, PL, T. LIV., col. 637).

⁵ Tako se od godine 381. do 400. održalo na raznim stranama 35 sinoda, a od g. 400. do 431. opet 35. Dr J. Srebrnić, Papin primat na efeškom saboru. U »Život«, god. XII. (1931.), br. 6, str. 244.

⁶ Po: Dr H. Brück, Lehrbuch der Kirchengeschichte,⁹ str. 172; Dr I. Marx, Lehrbuch der Kirchengeschichte,⁷ str. 156; Dr Rauschen — Dr Wittig, Grundriss der Patrologie,⁷⁻⁸ str. 121; Dr Jungmann, Dissertationes selectae in historiam ecclesiasticam, Dissertatio IX, 46—47 bi Apolinarije umro godine 390. — Dr J. Jelenić, Povijest Hristove Crkve, Zagreb 1924., II., str. 47. navodi, da je umro 392.

⁷ Dr J. Jelenić, Povijest Hristove Crkve, II. str. 48.

⁸ Dr J. Jelenić, Povijest Hristove Crkve, II., str. 48.

⁹ Theodoretus Cyrensis, Fabularum haereticarum compendium, Lib. IV., cap. 9; Migne, PG, T. LXXXIII., col. 426 govori o pogriješ-kama i hereziji Nestorijevoji.

¹⁰ Dr J. Jelenić, Povijest Hristove Crkve, II., str. 48; Dr Fr. Egger, Propaedeutica philosophica-theologica,⁵ str. 480.

¹¹ Dr Rauschen — Dr Wittig, Grundriss der Patrologie,⁷⁻⁸ str. 121.

¹² Dr I. Marx, Lehrbuch der Kirchengeschichte,⁷ str. 156.

¹³ Dr Rauschen — Dr Wittig, Grundriss der Patrologie,⁷⁻⁸ str. 121.

¹⁴ Migne, PG, T. XXVI., col. 1109.

¹⁵ cfr. Dr Marx, Lehrbuch der Kirchengeschichte,⁷ str. 170.

¹⁶ ed. Hurter, Sanctorum Patrum opuscula selecta, XIX, str. 109.

¹⁷ Migne, PG, T. V., col. 712.

¹⁸ Migne, PL, T. II., col. 190: »utrumne quasi transfiguratus in carne, an indutus carnem? Immo indutus.«

¹⁹ Dr Rauschen — Dr Wittig, Grundriss der Patrologie,⁷⁻⁸ str. 190.

²⁰ Dr I. Marx, Lehrbuch der Kirchengeschichte,⁷ str. 169; Dr H. Brück, Lehrbuch der Kirchengeschichte,⁹ str. 181. — Krivovjerstvo je Apolinarijevo osudeno na II. vaseljenskome saboru u Carigradu 381.: *Ἐσαύτως δὲ καὶ τὴν Ἀπολλιναρίου καινοτομίαν προφανῶς ἀπεκήρυξαν.* apud: Kirch, Enchiridion fontium historiae ecclesiasticae antiquae²⁻³, 654.

²¹ Dr J. Jelenić, Povijest Hristove Crkve, II., str. 50.

²² Dr Hefele, Conciliengeschichte, II., str. 149.

²³ Socrates, Historia Ecclesiastica, Lib. III., c. 29: *Ἦν γὰρ τις ἐκὶ Νεστόριος τοῦνομα, τὸ μὲν Γερμανικῶς;* Migne, PG, T. LXVII., col. 804.

²⁴ Fabularum haereticarum compendium, Lib. IV., c. 12; Migne, PG, T. LXXXIII., col. 432 slij.

²⁵ cfr. Dr Jungmann, Dissertationes selectae in historiam ecclesiasticam, Dissert. IX, 48.

²⁶ Socrates, Historia Ecclesiastica, Lib. VII., c. 29: *εὐφρωνος δὲ ἄλλως καὶ εὐλαλος.* Migne, PG, T. LXVII. col. 804.

²⁷ Historia Ecclesiastica, Lib. VII., c. 29; Migne, PG., T. LXVII. col. 804.

²⁸ Fabularum haereticarum compendium, Lib. IV., c. 12; Migne, PG, T. LXXXIII., col. 432.

²⁹ Dr Hefele, Conciliengeschichte², II., str. 149.

³⁰ Dr Jungmann, *Dissertationes selectae in historiam ecclesiasticam*, Dissert. IX, 48.

³¹ Dr Rauschen — Dr Marx — Dr Schmidt, *Illustrierte Kirchengeschichte*, str. 116; Dr Marx, *Lehrbuch der Kirchengeschichte*,⁷ str. 169; Dr Brück, *Lehrbuch der Kirchengeschichte*,⁹ str. 181.

³² Dr J. Jelenić, *Povijest Hristove Crkve*, II., str. 51.

³³ Dr J. Jelenić, *Povijest Hristove Crkve*, I. c.; Dr Hefele, *Konciliengeschichte*,² II, str. 149.

³⁴ Dr Hefele, *Konciliengeschichte*,² II., str. 150.

³⁵ Dr J. Srebrnić, *Papin primat na efeškom saboru*, »Život« god. XII, (1931), br. 6., str. 246.

³⁶ Socrates, *Historia Ecclesiastica*, Lib. VII., c. 29; Migne, PG, T. LXVII., col. 804.

³⁷ Dr J. Jelenić, *Povijest Hristove Crkve*, II., str. 51.

³⁸ Socrates, *Historia Ecclesiastica*, Lib. VII., c. 32: *Ἐγὼ δὲ ἐν-τυχῶν τοῖς παρὰ Νεστορίου λόγοις (ἐκ) δοθεῖσιν, ἀγνοοῦντα ἐφευρίσκω τὸν ἄνδρα καὶ μετ' ἀληθείας ἐρῶ.* apud: Kirch, *Enchiridion fontium historiae ecclesiasticae antiquae*²⁻³, 865; Migne, PG, T. LXVII., col. 809.

³⁹ Dr J. Jelenić, *Povijest Hristove Crkve*, II., str. 51.

⁴⁰ *Historia Ecclesiastica*, Lib. VII., c. 32; apud: Kirch, *Enchiridion fontium historiae ecclesiasticae antiquae*²⁻³; Migne, PG, T. LXVIII., col. 808.

⁴¹ Socrates, *Historia Ecclesiastica*, Lib. VII., c. 32; apud: Kirch, *Enchiridion fontium historiae ecclesiasticae antiquae*, 863: *„Τοῦτον διὰ τιμῆς εἶχε πολλῆς καὶ ἐν τοῖς πράγμασι συμβούλῳ ἐρχήτο.“* Migne, PG, T. LXVII., s. col. 808.

⁴² Socrates, *Historia Ecclesiastica*, Lib. VII., c. 32; apud: Kirch, *Enchiridion fontium historiae ecclesiasticae antiquae* 863: *Θεοτόκον τὴν Μαρῖαν καλεῖται μηδεὶς. Μαρία γὰρ ἄνθρωπος ἦν, ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου Θεὸν τεχθῆναι ἀδύνατον;* Migne, PG, T. LXVII., col. 808.

⁴³ Socrates, *Historia Ecclesiastica*, Lib. VII., c. 32; apud Kirch, *Enchiridion fontium historiae ecclesiasticae antiquae*²⁻³, 864; Dr Hefele, *Konciliengeschichte*² II., str. 151; Migne, PG, T. LXVII., col. 809.

⁴⁴ *cf.* Dr Hefele, *Konciliengeschichte*,² II., str. 152.

⁴⁵ Dr Rauschen — Dr I. Marx — Dr I. Schmidt, *Illustrierte Kirchengeschichte*, str. 116.

⁴⁶ Socrates, *Historia Ecclesiastica*, Lib. VII., c. 32; apud Kirch, *Enchiridion fontium historiae ecclesiasticae antiquae*²⁻³, 864: *„Καὶ ὡσπερ ἐν νυκτομαχίᾳ καθεστῶτες νῦν μὲν ταῦτα ἔλεγον, νῦν δὲ τὰ ἕτερα — — ἄλλα περὶ τοῦτον τοσαύτη ἐκινήθη ζήτησις καὶ ταραχὴ — —“;* Migne, PG, T. LXVII., col. 809; — Dr Hefele, *Konciliengeschichte*,² II, str. 153.

⁴⁷ Dr J. Jelenić, *Povijest Hristove Crkve*, II., str. 51; Dr Brück, *Lehrbuch der Kirchengeschichte*,⁹ str. 181; Dr Hefele, *Konciliengeschichte*,² II., str. 151.

⁴⁸ Mansi, *Sacrorum conciliorum nova et amplissima collectio*. Tom. V., col. 573; apud Dr Hefele, *Konciliengeschichte*,² II., str. 151.

⁴⁹ Dr J. Srebrnić, *Papin primat na efeškom saboru*, »Život«, god. XII (1931), br. 6., str. 248.

⁵⁰ Mansi, Sacrorum conciliorum nova et amplissima collectio, Tom. IV., col. 1102; apud: Dr Hefele, *Koncilien-geschichte*,² II., str. 153.

⁵¹ cfr. Dr Hefele, *Koncilien-geschichte*,² II. str. 157—158.

⁵² Migne, PG, Tom. LXXVII., col. 10—40. Ep. I.

⁵³ Migne, PG, Tom. LXXVII., col. 15: »Enimvero percelebris memoriae Pater noster Athanasius — oratione tertia, sacram Virginem passim Deiparam nominat: „*Και γοῦν ὁ τῆς δοῦδι μου μνήμης Πατρὸς ἡμῶν Ἀθανάσιος — — ἐν τῷ τρίτῳ λόγῳ, ἄνω τε καὶ κάτω Θεοτόκον ἀποκαλεῖ τὴν ἁγίαν Παρθένον.*“ Julijan Apostata se je rugao kršćanima, što zovu Mariju Θεοτόκος; Migne, PG, T. LXXVI., col. 734. Apud: Brück, *Lehrbuch der Kirchengeschichte*,⁹ str. 126.

⁵⁴ Vita Constantini, Lib. III., c. 43; apud: Kirch, *Enchiridion fontium historiae ecclesiasticae antiquae*²⁻³, 866.

⁵⁵ Origenes in Tom. Comment. in Ep. Pauli ad Romanos; apud: Kirch, *Enchiridion fontium historiae ecclesiasticae antiquae*²⁻³ I. c.

⁵⁶ Socrates, *Historia Ecclesiastica*, Lib. VII., c. 32; „*Φαίνεται τοίνυν ὁ Νεστόριος ἀγνοήσας τὰς πραγματείας τῶν παλαιῶν.*“ apud Kirch, *Enchiridion fontium historiae ecclesiasticae antiquae*²⁻³, 867; Migne, PG, T. LXXVII., col. 809.

⁵⁷ To se razabire iz III. poslanice Ćirilove Nestoriju; Migne, PG, T. LXXVII., col. 39: » — — — cupienti mihi cognoscere undenam pietas tua in hanc aegritudinem incidisset, Alexandrinos quosdam epistolam illam [*ἔφρασαν δι τὴν πρὸς μοναστῆς ἁγίους γενομένην ἐπιστολὴν περιφέρονσι τινες τῶν ἀπὸ τῆς Ἀλεξανδρείας.*] quam ad sanctos monachos miseram circumferre, eamque rem odii et offensionis causam esse responderunt [*καὶ ἡ τοῦ μίσους ἀφορμὴ καὶ τῆς ἀηδίας.*]

⁵⁸ Migne, PG, T. LXXVII., col. 44; cfr. Dr Hefele, *Koncilien-geschichte*,² II, str. 159.

⁵⁹ Migne, PG, T. LXXVII., col. 14—58.

⁶⁰ Dr Hefele, *Koncilien-geschichte*,² II., str. 159; Dr J. Jelenić, *Povijest Hristove Crkve*, II., str. 52; Dr Jungmann, *Dissertationes selectae in historiam ecclesiasticam*, Dissert. IX., 55.

⁶¹ Mansi, *Sacrorum conciliorum nova et amplissima collectio*, Tom. IV., col. 887; apud Dr Hefele, *Koncilien-geschichte*,² I. c.

⁶² De recta fide ad Theodosium Imper. Migne, PG, T. LXXVII., col. 1133—1201.

⁶³ De recta fide ad reginas. Migne, PG, T. LXXVII., col. 1201—1336; — Ad reginas de recta fide cratio altera, Migne, PG, Tom. LXXVII., col. 1337—1420.

⁶⁴ Za nas je danas čudnovato, da se je Ćiril obratio poslanicom na rečene dame. Ali ako se prenesemo u ona vremena, nije nikakvo čudo. Pulherija je bila oštroumna i veoma naobražena žena. Senat ju je u šesnaestoj godini nazvao Augustom i dao je za skrbnicu bratu Teodoziju, kašnjemu caru. Vladala je mudro za maloljetnog cara Teodezija. Poslije ju dvorjanik carev Krisafije, mezimac carev, ukloni od javnih posala i nametne se lakomnome caru Teodoziju II. To je boljelo plemenitu Pulheriju. Više bi puta za to prekorila svog brata. Ali se Teodozije nije dao razlogu. Na to mu je Pulherija potkučila na potpis povelju, u kojoj je

stajala careva naredba, da se imadu prodati njegova vlastita žena u ropstvo. Pulherija je htjela ovim činom pokazati Teodoziju, da lakoumno potpisuje naredbe ne promislivši prije a i ne pročitavši ono, što mu se daje na potpis. — Pulherija se zanimala za teološka pitanja. Oštroumna kako je bila odmah se je stavila na Ćirilovu stranu. Dr I. Marković, Cezarizam i Bizantinstvo u poviesti iztočnoga razkola, Zagreb 1891, str. 152—153.

⁶⁵ cfr. Dr Hefele, *Konciliengeschichte*,² II., str. 160.

⁶⁶ Teodozije II. je u doba efeškog koncila ima oko trideset godina. Ćir. Dr J. Srebrnić, Papin primat na efeškome saboru. »Život«, god. XII. (1931), br. 6., str. 243.

⁶⁷ Cfr. Dr Jungamann, *Dissertationes selectae in historiam ecclesiasticam*, Dissert. IX., 55.

⁶⁸ Car se Teodozije bavio dosta knjigom, pak se razumio skoro u svaku znanost. Ipak iz temelja nije mogao o ničemu raspravljati. Dr I. Marković, Cezarizam i Bizantinstvo u poviesti istočnoga razkola, Zagreb 1891., I., str. 153.

⁶⁹ Ti su biskupi bili: pelagijanac Julijan, Flor, Oroncije i Fabije. — Julijan iz Eklanuma u Apuliji sa 18 sufragana nećkao se je potpisati Epistolam tractoriam pape Inocenca I., u kojoj je papa osudio pelagijevstvo. Radi toga ih car Honorije potjera iz svoje polovine carstva. Cfr. Dr Brück, *Lehrbuch der Kirchengeschichte*⁸, str. 178.

⁷⁰ Migne, PL, T. L., col. 442. Ep. VII; Dr Hefele, *Konciliengeschichte*², II., str. 159.

⁷¹ Migne, PL, T. L., col. 442, Ep. VII.: » — — — Doceri autem volumus quam de his sententiam teneamus«. — Nestorije je upravio papi tri pisma, Migne, PL., L., col. 438, 442 i 499. — Po svjedočanstvu sv. Ćirila Aleksandrinca u pismu Ivanu Antiohejskome, PG. LXXVII., col. 95 (ep. 15, ol. II) Nestorije je poslao papi Celestinu i »Exegeseon suarum quaterniones«.

⁷² Migne, PG, T. LXXVII., col. 79—90.

⁷³ Taj se je bizantinski duh i mentalitet najbolje ispoljio u III. kanonu carigradskog sabora godine 381.: »Constantinopolitanus Episcopus habeat honoris primatum post Romanum Episcopum, propterea quod nobis ipsa sit junior Roma: τὸν μέντοι Κωνσταντινουπόλεως ἐπίσκοπον ἔχειν τὰ πρεσβεῖα τῆς τιμῆς μετὰ τὸν τῆς Ῥώμης ἐπίσκοπον, διὰ τὸ εἶναι αὐτὴν νέαν Ῥώμην.« Mansi, *Sacrorum conciliorum nova et amplissima collectio*, Tom III., col. 560 et 567; apud Dr I. Marković, Papino poglavarstvo u crkvi za prvih osam vjekova, Zagreb, 1883., str. 398.

⁷⁴ »Značajno je, da su baš II. opći sabor sačinjavali jedini, a IV. gotovo jedini istočni biskupi. Istina je, da su oci ovih sabora primat staroga Rima postavili na čisto političku bazu. Ali je ujedno i to istina, da su to jedino za to učinili, što nijesu imali nikakvoga drugoga razloga, na temelju kojega bi biskupe Novoga Rima pretpostavili ostalim patrijarhama«. Dr J. Jelenić, *Povijest Hristove Crkve*, II., str. 96.

⁷⁵ Socrates, *Historia Ecclesiastica*, Lib. II., c. 17.: »Διότι εἰς τὴν σὺνοδον αὐτὸν οὐκ ἐκάλεσαν, τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ κανόνος κελεύοντος,“ μὴ δεῖν παρὰ γνώμην τοῦ ἐπισκόπου Ῥώμης κανονίζειν τὰς ἐκκλησίας.“ Kirch,

Enchiridion fontium historiae ecclesiasticae antiquae²⁻³, 852; Socrates, o. c., Lib. II., c. 8, Migne, PG, T. LXVII., col. 196; Sozomenos, Historia Ecclesiastica. Lib. III., c. 10.: „*εἶναι γὰρ νόμον ἱερατικὸν ἄκυρα ἀποφθεῖναι τὰ παρὰ γνώμην πραττόμενα τοῦ Ῥωμαίων ἐπισκόπου.*“ Migne, PG, T. LXVII., col. 1057.

⁷⁵ Cfr. Dr Rauschen — Dr Wittig, Grundriss der Patrologie⁷⁻⁸, str. 137.

⁷⁷ Sačuvalo nam se dio govora pape Celestina na tome saboru, Migne, PL, T. L., col. 457—458. Sačuvala su se i četiri papina pisma na Nestorija. Mansi, Sacrorum conciliorum nota et amplissima collectio, Tom. IV., col. 1017, 1025, 1035 i 1047; apud Dr Hefele, Conciliengeschichte², II., str. 164. Migne donosi dva pisma papina na Nestorija, PL, T. L., col. 469, 499.

⁷⁸ G. — F. Chev , Dictionnaire des Papes, col. 229 u ediciji J. — P. Migne, Troisi me et dernière Encyclop die Théologique Paris 1857 slijed., veli, da su sva pisma datirana 11. kolovoza 430.

⁷⁹ Migne, PL, Tom. L., col. 483. Epist. VIII., n. II; Kirch, Enchiridion fontium historiae ecclesiasticae antiquae²⁻³, 790.

⁸⁰ »Sed ad praecipitia festinantem, immo in praecipiti, unde corruat, constitutum, si possimus, revocare debemus, ne ruinam ejus, si non succurrimus, urgeamus — — —« Pismo Celestina Ćirilu Aleksandrincu. Migne, PG, Tom. LXXVII., col. 91 slij. Epist. XII. (ol. X).

⁸¹ » — — — auctoritate igitur tecum nostrae sedis ascita, nostra vice usus, hanc exsequeris districto vigore sententiam, ut — — — pravas praedicationes sua scripta professione condemnet — — — aut nisi hoc fecerit, mox sanctitas tua illi Ecclesiae provisura, a nostro eum corpore modis omnibus sciat esse removendum — — — „*ἢ ἂν μὴ τοῦτο ποιήσῃ, εὐθὺς ἡ σὴ ἀγιότης ἐπεινῆς τῆς Ἐκκλησίας προνοησαμένη, μάθῃ αὐτὸν πρῶτον ἀπὸ τοῦ ἡμετέρου σωματοῦ ἀποκινητέον* — — —“ Pismo Celestina pape Ćirilu Aleksandrincu, Migne, I. c., col. 94.

⁸² Migne, PG, Tom. LXXVII., col. 94. Ep. XIII, (ol. XI).

⁸³ Migne, PG, Tom. LXXVII., col. 103. Epist. XVI. (ol. XIV). — I jednome je i drugome Ćiril poslao papino pismo u toj stvari.

⁸⁴ G. — F. Chev , Dictionnaire des Papes, col. 229 u ediciji J. — P. Migne, Troisième ed dernière Encyclop die Théologique, Paris 1857, slij. — Migne, PL, Tom. L., col. 466, Ep. XII.

⁸⁵ Migne, PL, Tom. L., col. 466, Ep. XII.

⁸⁶ »Si quis vero aut ab episcopo Nestorio aut ab iis qui eum sequuntur — — — vel excommunicatus, vel exutus est seu Antistitis seu clerici dignitate, hunc in nostra communione et durasse et durare manifestum est — — — „*Εἴ τις δὲ ἢ ἀπὸ Νεστορίου — — — ἢ ἀκοινώνητος ἐγένετο — — — τοῦτον ἐν τῇ ἡμετέρᾳ κοινωνίᾳ καὶ μεμενημέναι, καὶ μένειν εἰς τὸ ἐξῆς ὁμολόγηται* — — —“

⁸⁷ » — — — quia non poterat quemquam ejus remove sententia, qui se jam praebuerat ipse removendum.«

⁸⁸ »Si silere, et non pietatem tuam de omnibus quae moventur citra culpam ac sinistrae suspicionis metum liceret, praesertim in rebus adeo necessariis, ubi etiam recta fides a nonnullis depravata periclitaretur, in

memet ipso dicerem: Bonum et periculi expers est silentium, praestatque quietam vitam agere quam turbatam. Sed quoniam Deus hisce in rebus vigilantiam a nobis exigit, et longa ecclesiarum consuetudo suadet ut hujusmodi res cum sanctitate tua communicentur, scribo plane necessitate adactus — — — « Migne, PG, Tom. LXXVII., col. 79, Ep. XI. (ol. IX.); PL, Tom. L., col. 447—457, Ep. VIII.

⁸⁹ » — — — Ab illius tamen communione palam et aperto nosmetipsos non prius divellimus, quam haec pietati tuae indicaverimus. Digneris igitur nobis declarare, quid tibi videatur, et utrum aliquando cum illo communicare oporteat, an libere denuntiare, neminem cum eo qui talia sentit ac doceat communicare — — — « „Διὸ δὴ καταξίωσιν ἐκπέσαι τὸ δοκοῦν, καὶ πλεονὸν ποτε χορῆ κοινωνοῦν αὐτῷ, ἢ λοιπὸν ἀλειπεῖν μετὰ παρρησίας, οὗτοι τοιαῦτα φρονοῦντι καὶ διδάσκοντι οὐδέεις κοινωνοῦν — — —“ Migne, PG, Tom. LXXVII., col. 83.

⁹¹ Dr Jungmann, Dissertationes selectae in historiam ecclesiasticam, Dissert. IX, 56.

⁹² Papa je povjerio Ćirilu, da obavijesti Nestorija o njegovoj osudi. Ćiril sazove u Aleksandriju sinodu. Na njoj osudi Nestorija, te akte te sinode zajedno sa papinim pismima pošalje Nestoriju u Carigrad. Poslanici Ćirilovi prispieše u Carigrad, kako priča jedan od tih poslanika. Theopemptus po imenu, tek 30. novembra 430. Cfr. Dr Jungmann, o. c., Dis. IX, 58; Dr J. Jelenić, Povijest Hristove Crkve, II., str. 52.

⁹³ Cfr. pismo Ćirila Aleks. biskupu Komariju i Potamonu i arhimandritu Dalmaciju u Carigrad. Migne, PG, Tom. LXXVII., col. 134, Epist. XXIII. (ol. XXI.); Dr Hefele, Conciliengeschichte², II., str. 178—179.

⁹⁴ Cfr. Mansi, Sacrorum conciliorum nova et amplissima collectio. Tom. IV., col. 1207; apud Dr Hefele, Conciliengeschichte², II., str. 179.

⁹⁵ Dr Hefele, Conciliengeschichte², II., str. 179, veli, da se nije sačuvalo to pismo. Papa je odgovorio Ćirilu Aleks., Migne, PL, Tom. L., col. 501. — — — »Etenim quaeris utrum sancta synodus recipere debeat hominem a se praedicata — — —«

⁹⁶ Carevi nemaju pravo sazivati sinode »jure quodam ministeriali a S. Pontifice delegato, ut nonnulli opinati sunt (Bellarminus, Mazzella, Palmieri, Hefele, Philips, Wernz) sed jure quod suo officio annexum esse christiani imperatores putabant« opaža lijepo Tanquerey, Synopsis Theologiae Dogmaticae Fundamentalisis, editio XV., str. 577. — Saziv je sabora sa strane careva bio tek materijalan (Tanquerey, o. c., str. 578) a to zato, jer je tek car mogao u ona vremena staviti biskupima svega svijeta na raspolaganje sredstva, da dodu do mjesta sabora i za vrijeme sabora ih uzdržavati. (Cfr. Dr Marx, Lehrbuch der Kirchengeschichte,⁷ str. 212; Dr Brück, Lehrbuch der Kirchengeschichte,⁹ str. 133, 146.) — To je učinio Konstantin Veliki za prvi sabor u Niceji, kako piše njegov životopisac Euzebije, Vita Constantini, Lib. III., c. 7, Migne, PG, Tom. XX., col. 1059: »sed praeterea multum ad hoc opus contulit imperatoris benignitas, qui aliis quidem cursus publici copiam praebuit, aliis vero iumentorum usum abunde subministravit.«

⁹⁷ Migne, PL, Tom. L., col. 511, Epist. XIX.

⁹⁸ Cfr. Migne, PL, Tom. L., col. 511, Epist. XIX.

⁹⁹ »Direximus pro nostra sollicitudine sanctos patres et consecratos nostros, unanimes nobis et probatissimos viros, Arcadium et Projectum episcopos et Philippum presbyterum nostrum qui iis quae aguntur intersint, et quae a nobis antea statuta sunt, exsequentes. Quibus praestandum a vestra sanctitate non dubitamus assensum, quando id quod agitur videatur pro universalis Ecclesiae securitate decretum«. Migne, PL, Tom. L., col. 511. Pismo je od 8. maja 431. i upravljeno na oće eseškog sabora. (Ep. XVIII.)

¹⁰⁰ »Cum Deo nostro, sicut credimus et speramus, auctore ad destinata vestra charitas venerit loca, ad fratrem et coepiscopum nostrum Cyrillum consilium vestrum omne convertite, et quidquid in ejus videntes arbitrio facietis, et auctoritatem sedis Apostolicae custodiri debere mandamus. Si quidem instructiones quae vobis traditae sunt, hoc loquantur, ut interesse conventui debeatis, non subire certamen. Quod si transactam Synodum, et rediisse omne episcopos videritis, requirendum est qualiter fuerint res finitae, Si pro antiqua fide catholica res gestae sunt, et sanctum fratrem meum Cyrillum Constantinopolim didiceritis profectum, ire vobis illo necesse est, ut epistolas nostras principi porrigatis. Quod si aliter actum est, et in dissensione res sunt, ex ipsis rebus conjicere poteritis quid cum consilio supradicti fratris agere debeatis. Data VIII iduum Maiarum Basco et Antiocho consulibus«. t. j. 8. maja 431., Migne, PL, Tom. L., col. 503, Epist. XVII.

¹⁰¹ »Nous n'avons plus instructions mentionnées dans cet ordre: mais nous avons une lettre du Pape à l'empereur Théodose en date du 15 mai, portant créance pour les trois legats; et une pour Cyrille datée du 7, portant qu'il faut toujours recevoir à la pénitence celui qui retracte ses erreurs«. G. — F. Chevė, Dictionnaire des Papes, col. 236, u ediciji J. — P. Migne, Troisième et dernière Encyclopédie Théologique, Paris 1857. slj.

¹⁰² Cfr. n. 29 i bilješku 81 i 82 ove radnje; Dr Hefele, *Koncilien-geschichte*², II., str. 181.

¹⁰³ » — — ἀθέμιτον γὰρ τὸν μὴ τοῦ καταλόγου τῶν ἀγιωτάτων ἐπισκόπων τυγχάνοντα τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς σέμμασιν ἐπιμίγνυσθαι — « Monsi, *Sacrorum conciliorum nova et amplissima collectio*. Tom. IV., col. 1119; apud Dr Hefele, *Koncilien-geschichte*², II., str. 36. — To se slaže sa vladanjem cara Konstantina Velikoga na koncilu u Niceji 325. Ἄλλ' ὁμῆς τῶν εἰσω τῆς Ἐκκλησίας, ἐγὼ δὲ τῶν ἐκτὸς ἀπὸ Θεοῦ καθεσταμένους ἐπίσκοπος ἄν εἴην. Eusebius, *Vita Constantini*. Lib. IV., c. 24, Migne, PG, Tom. XX., col. 1172; Kirch, *Enchiridion fontium historiae ecclesiasticae antiquae*²⁻³, 462.

¹⁰⁴ Cfr. Dr Hefele, *Koncilien-geschichte*², II., str. 10 sl.

¹⁰⁵ Migne, PG, Tom. LXXVII., col. 131, Ep. XXII (ol. XX); Epistola Ćirila na Potamona, Komarija i arhimandritu Dalmacija, Migne, PG, Tom. LXXVII., col. 135. Ep. XXIII. (ol. XXI.)

¹⁰⁶ *Historia Ecclesiastica*, Lib. VII., c. 34, Migne, PG, Tom. LXVII., col. 813: ἀνθὸς οὖν μετὰ τὴν τοῦ Πάσχα ἑορτὴν Νεσιθόριος οὖν πολλῆ δύναμαι δχλων παρῆν εἰς τὴν Ἐφεσον. Migne, PG, Tom. LXXVII., col. 135.

¹⁰⁷ *Historia Ecclesiastica*, Lib. VII., c. 34, Migne, PG, Tom. LXXVII., col. 813.

¹⁰⁹ „Καὶ δὲ πολλῶν θεολογούντων τὸν Χριστὸν, ἐγὼ, ἔφη Νεισίριος τὸν γενόμενον διμηναῖον καὶ τριμηναῖον, οὐκ ἂν θεὸν ὀνομάσαιμι — —“ Socrates, *Historia Ecclesiastica*, Lib. VII., c. 34, Migne, PG, Tom. LXXVII., col. 813. — Istu činjenicu donosi i pismo sinode na papu Celestina, Migne, PL, Tom. L., col. 516.

¹¹⁰ Za dan, kad je održana I. sjednica, ne slažu se povjesničari. Tako na pr. Dr J. Jelenić, *Povijest Hristove Crkve*, II., str. 53; Dr I. Marx, *Lehrbuch der Kirchengeschichte*,⁷ str. 172; Dr H. Brück, *Lehrbuch der Kirchengeschichte*,⁹ str. 183. su mnijenja, da je ova prva sjednica otvorena 22. lipnja. — Iz pisma Ćirila Aleksandrinca, što ga je upravio biskupima Komariju i Potamonu i arhimandriti Dalmaciju (Migne, PG, Tom. LXXVII., col. 134, Ep. XXIII (olim XXI), razabire se, da je Ćiril Aleksandrinac čekao šesnaest dana iza Duhova i da je šesnaestog dana otvorio sabor. Prema tome bi se održala I. sjednica 23. lipnja, jer je urečen sabor bio za Duhove, t. j. sedam lipnja. — Dr Hefele, *Konciliengeschichte*,² I., str. 36 navodi, da je prva sjednica održana 24. lipnja.

¹¹¹ Dr. J. Jelenić, *Povijest Hristove Crkve*, II., str. 53.

¹¹² „διέπων καὶ τὸν τόπον τοῦ ἀγιοτάτου καὶ δοσιτάτου ἀρχιεπισκόπου τῆς Ῥωμαίων ἐκκλησίας Κελεστίνου.“ Mansi, *Sacrorum conciliorum nova et amplissima collectio*, Tom. IV., col. 1123; apud Dr Hefele, *Konciliengeschichte*,² I., str. 36; Dr I. Marković, *Papino poglavarstvo u crkvi za prvih osam viekova*, str. 398.

¹¹³ Mansi, *Sacrorum conciliorum nova et amplissima collectio*, Tom. IV., col. 1211; apud Dr. Hefele, *Konciliengeschichte*,² I., str. 36.

¹¹⁴ Kirch, *Enchiridion fontium historiae ecclesiasticae antiquae*²⁻³, 790. — Pa i povjesničar Evagrius u svome djelu *Historia Ecclesiastica*, Lib. I., c. 4 (Migne, PG, Tom. LXXXVI., col. 2427) veli, da je Ćiril zastupao na saboru papu.

¹¹⁵ Mansi, *Sacrorum conciliorum nota et amplissima collectio*, Tom. IV., col. 1211; apud Dr. Hefele, *Konciliengeschichte*,² II., str. 184.

¹¹⁶ To svjedoči Ćirilovo pismo biskupima Komariju i Potamonu i arhimandriti Dalmaciju (Migne, PG, Tom. LXXVII., col. 135, Ep. XXIII, olim XXI).

¹¹⁷ „— — ἀναγκαίως κατεπειθέμετες ἀπὸτε τῶν κανόνων, καὶ ἐκ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ ἀγιοτάτου πατρὸς ἡμῶν καὶ συλλειτουργοῦ Κελεστίνου τοῦ ἐπισκόπου τῆς Ῥωμαίων ἐκκλησίας, διακρούσαντες πολλὰίς — —“ Mansi, *Sacrorum conciliorum nova et amplissima collectio*, Tom. IV., col. 1211; apud Dr. Hefele, *Konciliengeschichte*,² II., str. 188.

¹¹⁸ Kirch, *Enchiridion fontium historiae ecclesiasticae anquae*²⁻³, 794; Migne, PG, Tom. LXXVII., col. 138.

¹¹⁹ Dr Hefele, *Konciliengeschichte*,² II., str. 190.

¹²⁰ Migne, PL, Tom. L., col. 519.

¹²¹ Dr Hefele, *Konciliengeschichte*,² II., str. 192.

¹²² Dr Hefele, *Konciliengeschichte*,² II., str. 194.

¹²³ G. — F. Chev , *Dictionnaire des Papes*, col. 234, u ediciji J.—P. Migne, *Troisi me et derni re Encyclop die Th ologique*, Paris 1857., slij.

¹²⁴ Povjesnik Dr Jungmann, *Dissertationes selectae in historiam ecclesiasticam*, Dis. IX, 77 veli, da se je ta poslanica čitala »ritu solemnio«.

¹²⁵ Migne, PL, Tom. L., col. 506—511, Epist. XVIII. — Vidi bilješku 99.

¹²⁶ Pisimo pape Celestina na očeve sabora u Efezu, Migne, PL, Tom. L., col. 511.

¹²⁷ Dr I. Marx, *Lehrbuch der Kirchengeschichte*,⁷ str. 172.

¹²⁸ Mansi, *Sacrorum conciliorum nova et amplissima collectio*, Tom. IV., col. 1287—1290; apud Ivan Marković, *Papino poglavarstvo u crkvi za prvih osam vjekova*, Zagreb 1883., str. 400.

¹²⁹ Mansi, *Sacrorum conciliorum nova et amplissima collectio*, Tom. IV., col. 1287—1290; apud Ivan Marković, *Papino poglavarstvo u crkvi za prvih osam vjekova*, Zagreb 1883., str. 400.

¹³⁰ *Ib.* str. 401.

¹³¹ Dr Hefele, *Konciliengeschichte*,² II., str. 200. — G.—F. Chevé, *Dictionnaire des Pape*, col. 236, u ediciji J.—P. Migne, *Troisième et dernière Encyclopédie Théologique*, Paris 1857., slij.

¹³² Nije poznato, na koje to kanone misli. Lako na riječi Julija I. pape. — Vidi bilješku 75.

¹³³ Mansi, *Sacrorum conciliorum nova et amplissima collectio*, Tom. IV., col. 1295—1298; apud Ivan Marković, *Papino poglavarstvo u crkvi za prvih osam vjekova*, Zagreb 1883., str. 401—402; Dr. Hefele, *Konciliengeschichte*,² II., str. 200.

¹³⁴ Cofr. Dr Hefele, *Konciliengeschichte*,² II., str. 200; Dr Jungmann, *Dissertationes selectae in historiam ecclesiasticam*, Dis. IX, 77.

¹³⁵ Mansi, *Sacrorum conciliorum nova et amplissima collectio*, Tom. IV., col. 1299; apud Ivan Marković, *Papino poglavarstvo, u crkvi za prvih osam vjekova*, Zagreb, 1883., str. 402.

¹³⁶ Mansi, *Sacrorum conciliorum nova et amplissima collectio*, Tom. IV., col. 1299; apud Ivan Marković, *Papino poglavarstvo u crkvi za prvih osam vjekova*, Zagreb 1883., str. 402.

¹³⁷ Mansi, *Sacrorum conciliorum nova et amplissima collectio*, Tom. IV., col. 1299; apud Ivan Marković, *Papino poglavarstvo u crkvi za prvih osam vjekova*, Zagreb 1883., str. 403.

¹³⁸ Migne, PL, Tom. L., col. 682.

¹³⁹ Cfr. Dr Hefele, *Konciliengeschichte*,² II., str. 200—201; Dr Jungmann, *Dissertationes selectae in historiam ecclesiasticam*, Diss. IX, 77.

¹⁴⁰ Mansi, *Sacrorum conciliorum nova et amplissima collectio*, Tom. IV., col. 1302—1303; apud Hefele, *Konciliengeschichte*,² II., str. 201.

¹⁴¹ Dr Hefele, *Konciliengeschichte*,² II., str. 200; Dr Jungmann, *Dissertationes selectae in historiam ecclesiasticam*, Diss. IX, 77.

¹⁴² Dr Hefele, *Konciliengeschichte*,² II., str. 201; Dr Jungmann, *Dissertationes selectae in historiam ecclesiasticam*, Diss. IX, 77.

¹⁴³ Mansi, *Sacrorum conciliorum nova et amplissima collectio*, Tom. IV., col. 1318—1326; apud Dr Hefele, *Konciliengeschichte*,² II., str. 203.

- ¹⁴⁴ Cfr. Dr Hefele, *Konciliengeschichte*,² II., str. 204—205.
- ¹⁴⁵ Migne, PL, Tom. L., col. 511—522.
- ¹⁴⁶ „Ἐθος γὰρ ἡμῖν τοῖς οὐτοῖς μεγάλους εὐδοκεῖν εἰς ἅπαντα, ἔρισμά τε τῶν ἐκκλησιῶν τὰς ἐναντιοῦ ποιεῖσθαι σπουδᾶς — —“ Migne, PL, Tom. L., col. 514.
- ¹⁴⁷ Migne, PL, Tom. L., col. 513.
- ¹⁴⁸ Dr Hefele, *Konciliengeschichte*,² II., str. 206.
- ¹⁴⁹ Dr Hefele, *Konciliengeschichte*,² II., str. 206, nota 1.
- ¹⁵⁰ Dr. Hefele, *Konciliengeschichte*,² II., str. 207; Dr Jungmann, *Dissertationes selectae in historiam ecclesiasticam*, Dis. IX, 77.
- ¹⁵¹ Dr Hefele, *Konciliengeschichte*,² II., str. 207—209.
- ¹⁵² Dr Hefele, *Konciliengeschichte*,² II., str. 209—211; Dr J. Jelenić, *Povijest Hristove Crkve*, II., str. 54.
- ¹⁵³ Dr Hefele, *Konciliengeschichte*,² II., str. 209.
- ¹⁵⁴ Dr J. Jelenić, *Povijest Hristove Crkve*, II., str. 54.
- ¹⁵⁵ Dr Hefele, *Konciliengeschichte*,² II., str. 213.
- ¹⁵⁶ Dr Hefele, *Konciliengeschichte*,² II., str. 213.
- ¹⁵⁷ Dr Hefele, *Konciliengeschichte*,² II., str. 213—214.
- ¹⁵⁸ Cfr. Dr J. Jelenić, *Povijest Hristove Crkve*, II., str. 54.
- ¹⁵⁹ Dr Hefele, *Konciliengeschichte*,² II., str. 220.
- ¹⁶⁰ Migne, PG, Tom. LXXVII., col. 142.
- ¹⁶¹ Dr. Hefele, *Konciliengeschichte*,² II., str. 213—230.
- ¹⁶² Baronius, *Annal. ad ann. 451*, n. 157 sqq, veli, da je uzrokovao promjenu kod cara poraz njegove vojske od Vandala. S time se ne slaže Tillemont, *Mémoires*, T. XVI., Nota 61, jer da je vijest o porazu vojske stigla u Carigrad poslije careve promjene u prilog pravovjernih. Dr Hefele, *Konciliengeschichte*,² II., str. 234, zastupa mišljenje Tillemont-a.
- ¹⁶³ Dr H. Brück, *Lehrbuch der Kirchengeschichte*,⁹ str. 184.
- ¹⁶⁴ *Historia Ecclesiastica*, Lib. I., c. 7; Migne, PG, Tom. LXXXVI., col. 2444 pri koncu poglavlja: „ἐγὼ δὲ καὶ τινος γεγραφότος τὴν τελευταίαν ἐκείνου ἱστορίαν ἀπέκομα, λέγοντος ὡς τὴν γλώσσαν σκόληξε διαβρωθεῖς, ἐπὶ τὰ μελῶ τε καὶ ἀθάνατα κατ' αὐτοῦ δικαιοτέρα — —“.
- ¹⁶⁵ Dr I. Marković, *Cesarizam i bizantinstvo u povijesti iztočnoga razkola*, Zagreb 1881., str. 160.
- ¹⁶⁶ Dr Hefele, *Konciliengeschichte*,² II., str. 243.
- ¹⁶⁷ G.—F. Chevė, *Dictionnaire des Papes*, col. 239—240, u ediciji J. P. Migne, *Troisième et dernière Encyclopédie Théologique*, Paris, 1857. slijed.
- ¹⁶⁸ Migne, PL, Tom. L., col. 542.
- ¹⁶⁹ Cfr. Dr Hefele, *Konciliengeschichte*,² II., str. 267.
- ¹⁷⁰ Migne, PG, Tom. LXXVII., col. 174, Epist. XXXIX. (ol. XXXIV).
- ¹⁷¹ G.—F. Chevė, *Dictionnaire des Papes*, col. 241, u ediciji J.—P. Migne, *Troisième et dernière Encyclopédie Théologique*, Paris 1857., slij.
- ¹⁷² Migne, PL., Tom. L., col. 602. Pismo upravljeno Ćirilu Aleksandrincu za pomirenje sa Ivanom Antiohijskom.